

تأثیر احساس امنیت بر رضایت مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگاہ نازی آباد تهران بر اساس مدل (C.P.T.E.D)

قاسم مطلبی^۱، فاطمه خدادادی آق قلعہ^۲، علی اکبری^۳

^۱ استادیار دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

^۲ کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه سوره، تهران، ایران.

^۳ دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۱۲/۱۶، تاریخ پذیرش نهایی: ۹۴/۱۲/۲۲

چکیده

امنیت، یکی از مهم‌ترین نیازهای بشر است. محققان بر این باورند که تامین و احساس امنیت به‌گونه‌ای تنگاتنگ با مشخصه‌های کالبدی محیط و میزان رضایت مندی از آن در رابطه است. مطالعه حاضر بر مبنای مدل CPTED و با هدف بررسی تأثیر احساس امنیت بر میزان رضایت مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگاہ نازی آباد تهران انجام شده است. پژوهش بر اساس مطالعه موردی و روش توصیفی-همبستگی انجام گرفت و ۲۴۰ خانوار ساکن در مجتمع مسکونی هزار دستگاہ از طریق پرسشنامه که بر اساس اصول و مولفه‌های پیشنهادی در رویکرد CPTED تنظیم گردید، مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و آمار توصیفی، آزمون تی مستقل، کای اسکوئر، آنالیز واریانس یک طرفه و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که احساس امنیت ساکنان در سطح متوسط اما رضایت مندی سکونتی آنان در سطح پایین است. همچنین بین احساس امنیت و عوامل محیطی (در متغیرهای روشنایی و تهویه، دید و منظر) و بین احساس امنیت و عوامل اجتماعی در ساکنان بدون رضایت مندی در متغیر روابط همسایگی رابطه مثبت و معنی دار، اما در متغیر مدیریت و نگه‌داری رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. بطور کلی نتایج حاکی از وجود رابطه معنا دار بین احساس امنیت و رضایت مندی سکونتی در مجتمع مسکونی است.

واژه‌های کلیدی

احساس امنیت و معماری، رضایت مندی سکونتی، C.P.T.E.D، مجتمع مسکونی هزار دستگاہ نازی آباد تهران.

مقدمه

در دهه اخیر، با رشد آپارتمان‌نشینی، سکونت جمعی به سرعت در شهرهای مختلف ایران، بخصوص در کلان‌شهرها، متداول گردیده و بنظر می‌رسد، گریزی از زندگی در مجتمع‌های بلندمرتبه نیست. در این پژوهش تلاش شده است تا با مطالعه وضعیت موجود مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی‌آباد، امکان افزایش احساس امنیت در میان ساکنان براساس دو ایده کلی مطرح گردد: اول، بالا بردن امکان رضایت‌مندی سکونتی در میان ساکنان و دوم افزایش احساس امنیت در فضاهای جمعی مجتمع با هدف برقراری روابط اجتماعی در سطوح بالاتر. هدف نهایی افزایش احساس امنیت در مجتمع‌های مسکونی به سوی ارتقای رضایت‌مندی سکونتی است. ارزشیابی میزان رضایت‌مندی محیطی الگوی سکونت، طیف گسترده‌ای از مؤلفه‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی را دربرمی‌گیرد که در مجموع ارزش کیفیت محیط را بازگو می‌کنند. در نظریات پایه مرتبط، کیفیت محیط نه تنها به عناصر زیست‌محیطی و ارزش‌های موجود در آن اشاره دارد، بلکه متغیرهای دیگری نظیر امنیت، روابط انسانی و اجتماعی، خصیصه‌های کالبدی و نظایر آن را نیز در بر می‌گیرد.

امنیت اجتماعی در شهرها مفهومی است که تمامی شهروندان در سلسله‌مراتب ارزشی خود، آن را از بالاترین ارزش‌ها می‌دانند؛ به طوری که براساس سلسله‌مراتب نیازهای مازلو^۱ (۱۹۷۰)، امنیت از نیازهای اولیه محسوب می‌شود. امنیت همواره یکی از نیازهای انسانی بوده است و با رضایت از زندگی همبستگی بالایی دارد (Rush, 1992, 42). مفهوم امنیت اجتماعی و احساس امنیت شهروندان، به عنوان عنصر کلیدی در دستیابی به رضایت‌مندی سکونتی، از اهمیت بسزایی برخوردار است. احساس امنیت شهروندان، موجب بالا رفتن آسایش و رفاه در میان آنان و پذیرش انجام امور، تعهد و مسئولیت خواهد شد.

رضایت‌مندی افراد از محیط سکونت بر پایه آرمان‌ها، نیازها و توانایی آنها شکل می‌گیرد (Mohit, 2010, 19). با توجه گسترش روزافزون جرایم در ساختار کالبدی شهری و عدم توجه معماران و شهرسازان به اصول جلوگیری از جرایم محیطی، می‌تواند تا با رویکردی جدید، امکان اجرای اصول CPTED^۲ را در هنگام طراحی محلات و مجتمع‌های مسکونی فراهم کرد. این امر از آن جهت مهم است که رعایت این اصول می‌تواند احساس امنیت شهروندان و میزان رضایت‌مندی سکونتی را در آنان افزایش دهد.

مرور ادبیات و پیشینه تحقیق

طراحی مناسب و هدفمند محیط انسان‌ساخت، معماران و شهرسازان می‌توانند مجال ترس از جرم و تبهکاری را کاهش داده و کیفیت زندگی را بهبود بخشند (Atlas, 2008, 1). هم‌زمان با کار نظری جفری، مطالعات عملی اسکار نیومن^۳ در اواخر سال ۱۹۷۰، انجام گرفت. او در کتابش با نام "فضای قابل دفاع: مردم و طراحی در شهرهای جرم‌خیز"^۴، نظریاتش را بیان کرد که مشتمل بر چهار عنصر اصلی است: قلمروبندی^۵، نظارت^۶، بهبود کیفیت محیط^۷ و مجاورت کاربری مسکونی با دیگر امکانات مورد نیاز مردم (Newman, 1972). با مطرح شدن نظریه‌ی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، الیزابت وود و اسکلامونجیل، از جمله کسانی بودند که به حمایت از آن پرداختند. انجل اعتقاد داشت که با مشخص کردن حدود مالکیت، کاهش یا افزایش دسترسی به محل و نیز بالا بردن نظارت شهروندان از طریق محیط کالبدی، می‌توان در کاهش جرایم تأثیر مستقیم اعمال کرد و رضایت‌مندی سکونتی را افزایش داد (Robinson, 1996, 15).

نوع دیگری از پیشگیری از جرم را کلارک در سال ۱۹۹۲ مطرح کرد که پیشگیری وضعی از جرم نام دارد و با عقاید اسکار نیومن سازگاری زیادی دارد (حشمتی، ۱۳۸۴، ۸۶). او معتقد بود با تقسیم بخش‌های بزرگ فضاهای عمومی و واگذار کردن آنها به تک تک افراد و گروه‌های کوچک، می‌توان فضا را به وسیله مردم کنترل کرد و حس تعلق به آن فضا را افزایش داد که در

پیشگیری از جرم توسط طراحی محیط، مشهورترین رویکرد در کاهش فرصت‌های وقوع جرم است. این رویکرد در سال ۱۹۶۱ در کتاب تأثیرگذار «مرگ و زندگی شهرهای بزرگ امریکایی» نوشته جین جیکوبز^۳ برای نخستین بار مطرح شد. بنابر نظریات او، خیابان موفق دربرگیرنده سه کیفیت اصلی است: مرزبندی روشن بین فضای عمومی و خصوصی، چشم‌های ناظر بر خیابان و استفاده مداوم از پیاده‌راه‌ها (جیکوبز، ۱۳۸۶). او معتقد بود مشکل عدم امنیت بسیاری از نقاط شهرها، گروه‌های جمعیتی بزهکار یا فقیر نیست، بلکه نقاط شهری، از نظر فیزیکی قادر به اعمال امنیت و سرزندگی ناشی از آن نیستند (جیکوبز، ۱۳۸۶، ۳۲-۲۹). طبق نظریه چشمان خیابان جیکوبز، از مهم‌ترین مؤلفه‌های برقراری احساس امنیت در خیابان‌های شهری، گشوده بودن چشم‌هایی رو به خیابان (قرارگیری ساختمان‌ها رو به خیابان) است. عبارت CPTED اولین بار در سال ۱۹۷۱ توسط جفری^۴، جرم‌شناس دانشگاه ایالت فلوریدا با انتشار کتابش به همین نام^۵ به کار برده شد. کار او براساس احکام روان‌شناسی تجربی و مبتنی بر این ایده بود که با حذف تقویت‌کننده‌های بروز جرم، جرم به وقوع نمی‌پیوندد. مقالات پژوهشی و تلاش‌های فراوان جیکوبز و جفری در دهه‌ی ۱۹۷۰ - ۱۹۶۰ سبب شکل‌گیری و توسعه نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی شد. این نظریه پیشنه‌های روش‌شناسی طراحی است که براساس آن با به‌کارگیری

نتیجه باعث افزایش رضایت مندی سکونتی افراد از محل زندگی می‌شود (نیومن، ۱۳۸۷، ۳۳-۳۰). ویلسون و کلینگ^{۱۱} در سال ۱۹۸۲ نظریه معروف خود را با عنوان «پنجره‌های شکسته»^{۱۲} درباره تأثیر منظر فاقد نظم و آثار ناشی از بی‌توجهی ساکنان به ساختمان‌ها و فضاهای محله خود بر رفتار خلافکاران، ارائه کردند. تأکید آنها بر نقش حیاتی نگهداری از محیط به عنوان شاخص فیزیکی سطوح همبستگی اجتماعی و کنترل غیررسمی ساکنان بود (Cozens, Saville & Hillier, 2005). در سال ۱۹۹۶، اولین سازمان بین‌المللی برای حرفه‌ای کردن تجربیات CPTED و توسعه این نظریه با نام انجمن بین‌المللی ICA^{۱۳} و به سرپرستی گرگوری ساویل^{۱۴} شکل گرفت که در سراسر جهان از جمله ایالت فلوریدا، بریتانیا، آنتاریو، اروپا و امریکای لاتین^{۱۵} فعالیت می‌کرد (MetLife Foundation, 2008). آخرین نسل از نظریه‌پردازان پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی بر روی شرایطی تکیه کردند که جرم در آن اتفاق می‌افتد. از جمله تیلور و هال که چهار اصل را برای پیشگیری از آن مطرح کردند: مراقبت و نظارت، حضور شهروندان در فضای شهری، کنترل دسترسی و از بین بردن عامل تحریک‌آمیز (حشمتی، ۱۳۸۴).

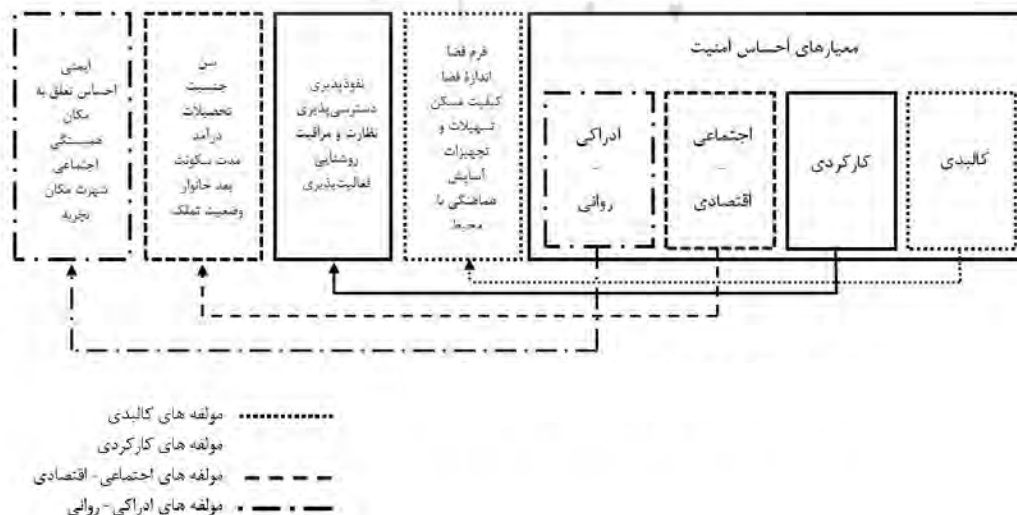
چارچوب نظری و مدل مفهومی

همانگونه که در نمودار یک نشان داده شده است، معیارهای احساس امنیت، یعنی چهارعامل در نظر گرفته شده در رویکرد CPTED عبارت است از کالبدی، کارکردی، اجتماعی-اقتصادی، ادراکی-روانی، که بترتیب عامل کالبدی شامل شش متغیر فرم فضا، اندازه فضا، کیفیت مسکن و تسهیلات، آسایش و هماهنگی با محیط، عامل کارکردی شامل پنج متغیر نفوذپذیری، دسترسی، نظارت و مراقبت، روشنائی و فعالیت‌پذیری، عامل اجتماعی-اقتصادی شامل هفت متغیر سن، جنسیت، تحصیلات، درآمد، مدت سکونت، بعد خانوار و وضعیت تملک و عامل ادراکی-روانی شامل پنج متغیر ایمنی، احساس تعلق به مکان، حسستگی اجتماعی، تنبذ مکان و تجربه است.

مفهوم و معیارهای رضایت مندی

برخی از محققان، مراحل درک میزان رضایت مندی افراد را با دیدگاه ادراکی آنها توصیف کرده‌اند، بدین ترتیب که هر شخص با توجه به مجموعه‌ای از نیازها و آرزوهایی که دارد، شرایط فعلی سکونتی و محیط زندگی خود را ارزیابی می‌کند (Michelson, 1996). رضایت مندی سکونتی، یکی از معیارهای کلیدی سنجش میزان کیفیت است. در چارچوب این اهمیت،

رویکرد CPTED عمدتاً بر اصلاحات فیزیکی محیط مصنوع متمرکز بود و به جنبه‌های روانی و اجتماعی محیط، کمتر توجه داشت. از این رو در سال ۱۹۹۷، گروهی از متفکران^{۱۶} پس از نقد آنچه تا کنون نظریه‌پردازان رویکرد CPTED به آن معتقد بودند در مورد کم‌توجهی ایشان به نظریه «چشمان ناظر بر خیابان» جیکوبز، این اصل را اساس کار خود قرار داده و به جنبه‌های روانی و اجتماعی محیط، توجه ویژه‌ای نمودند (Cleveland & Saville, 2003). از سوی دیگر یافته پژوهش صورت گرفته در حوزه امنیت از دیدگاه CPTED در دو محله از شهر قزوین، نشان‌دهنده تأثیرگذاری انسجام اجتماعی و حس تعلق علاوه بر ابعاد کالبدی در ایجاد امنیت محیطی است. اما به هر حال، نتایج بسیاری از بررسی‌ها نشان می‌دهد طراحی شهری می‌تواند از طریق تغییر در کالبد محیط شهری مانع از ارتکاب جرم و رفتار مجرمانه و سبب افزایش رضایت مندی

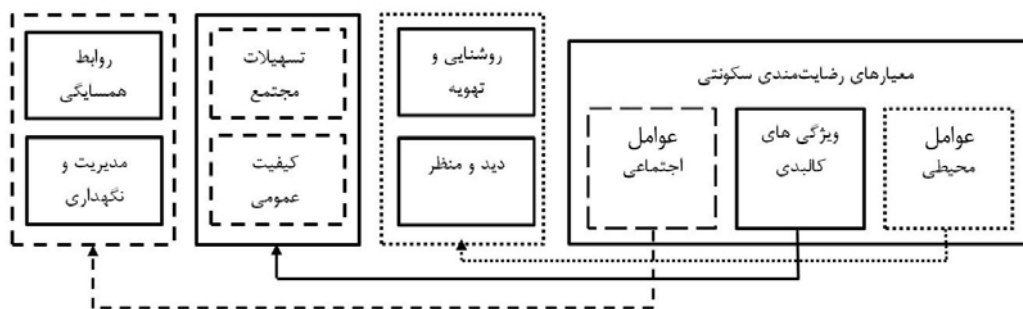
قرار می‌گیرد. ادراک محیط، فرایندی است که از طریق آن، انسان داده‌های لازم را براساس نیازش از محیط پیرامون خود برمی‌گزیند. لذا می‌توان آن را هدف‌مند دانست که به فرهنگ، نگرش و ارزش حاکم بر تفکر ادراک‌کننده بستگی دارد. در حقیقت ادراک محیطی، از تعامل ادراک حسی و شناخت که در ذهن انسان تجربه شده است، حادث می‌شود. در این فرایند، نقش محیط به عنوان عامل اساسی در رشد، توسعه و در نهایت در یادگیری مورد توجه قرار می‌گیرد (مطلبی، ۱۳۸۰، ۵۶). بنایتو و همکارانش در مطالعات متعددی که در خصوص رضایت از محیط همسایگی شهروندان ژمی انجام داده‌اند، رضایت را وابسته به جنبه‌های کالبدی (ظاهر توده و فضا، کارایی محیط و حضور طبیعت)، جنبه‌های اجتماعی (مردم و تعاملات اجتماعی)، جنبه‌های عملکردی (خدمات عمومی، خدمات تفریحی، خدمات تجاری، خدمات حمل و نقل)، جنبه‌های زمینه‌ای (سلامتی و بهداشت و نگهداری) می‌دانند (Bonaiuto et al, 2006). گنتر، سه جزء اصلی را در ارزیابی ساکنان از محل زندگی مؤثر می‌داند: جنبه‌های فضایی (معماری و شهرسازی)، جنبه‌های انسانی (همچون روابط اجتماعی) و جنبه عملکردی (خدمات و تسهیلات) (Canter, 1997).

در مطالعات صورت پذیرفته در ایران نیز، رفیعیان و همکاران (۱۳۸۸)، رضایت‌مندی شهروندان از محیط‌های سکونتی شهری را مورد سنجش قرار داده‌اند. نتایج حاصله از مجموع شاخص‌های محاسباتی، بیانگر ارزش رضایت‌مندی متوسط ساکنان منطقه نواب از محیط سکونتی‌شان است. از بین مؤلفه‌های تحلیلی، روابط همسایگی در حد متوسط برآورد گردیده و ساکنان از سایر مؤلفه‌های محاسباتی (شامل تسهیلات مجتمع، بهداشت مجتمع، دید و منظر، ویژگی‌های کالبدی) اظهار نارضایتی کرده‌اند. حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۹)، متغیرهای فردی مؤثر بر رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی را در بافت قدیم و جدید شیراز بررسی کرده‌اند. یافته‌های پژوهش آنان حاکی از تأثیرپذیری شدید میزان رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت محیط شهری، از متغیرهای میزان تحصیلات است، به‌گونه‌ای که آن را به‌عنوان مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر ادراک محیطی مطرح کرده‌اند. میان عوامل شانزده‌گانه کیفیت محیط نیز

محیط باکیفیت شامل احساس امنیت، رفاه و رضایت‌مندی ساکنین است که در محیط‌های کالبدی و اجتماعی بازناب می‌یابد (Lansing & Marans, 1969).

در میان پژوهشگران، میزان رضایت از نواحی سکونتی و عوامل تأثیرگذار بر آن کمتر از دیدگاه رفتاری بررسی شده و بیشتر به مؤلفه‌های کالبدی اشاره شده است. از جمله افرادی که در این زمینه کار کرده‌اند می‌توان به آراگونز^{۱۷} و آمریگو^{۱۸} اشاره کرد که در سال ۱۹۹۷، تحقیقی در خصوص رضایت‌مندی و ارزیابی سکونتی افراد از محیط سکونتی‌شان انجام دادند. آنان سعی کردند تا الگوهای رفتاری را شناسایی کنند که با میزان ارزشیابی رضایت‌مندی سکونتی افراد ارتباط معناداری پیدا می‌کنند. نتایج نشان داد که به‌طور کلی ساکنانی که درصدا اصلاح و بهبود وضعیت سکونتی خود برنیاورده یا عکس‌العملی در خصوص مسایل محل سکونت‌شان انجام ندادند، نسبت به بقیه افراد از آستانه رضایت‌مندی بالاتری برخوردار هستند (Amerigo & Aragones, 1997). آمریگو و آراگونز (۱۹۹۷)، رضایت مسکونی را با رویکرد نظری و روش‌شناختی مطالعه کرده‌اند. در پژوهش آنان رویکردی نظری و روش‌شناختی برای مطالعه رضایت سکونتی و به دنبال آن نمای کلی از روابط ایجادشده بین فرد و محیط مسکونی‌اش ارائه شد. لیو (۱۹۹۹)، رضایت مسکونی را در املاک مسکن در هنگ‌کنگ مطالعه کرده است. این پژوهش به مطالعه عوامل مؤثر بر هر دو سطح فیزیکی و اجتماعی مؤثر بر رضایت مسکونی در میان ساکنان منطقه مسکونی انتخاب شده در هنگ‌کنگ پرداخته و بر داده‌ها نیز تحلیل عاملی و رگرسیون چندگانه انجام داده است. مقایسه‌ای نیز از عوامل درک نارضایتی در میان ساکنان مسکن دولتی و خصوصی انجام داده است (Liu, 1999).

با توجه به پژوهش‌های انجام گرفته می‌توان استنباط کرد که رضایت‌مندی از محیط سکونتی به میزان رضایت در دو مؤلفه کلی شامل رضایت از واحدهای مسکونی و واحدهای همسایگی به‌طور مستقیم و هم‌چنین ویژگی‌های شخصی، فرهنگی، اجتماعی و محیطی به‌طور غیرمستقیم بستگی دارد (Galster & Hesser, 1981). در این راستا کیفیت محیط که بخشی از قابلیت‌های محیط است (لنگ، ۱۳۸۳، ۹۱)، براساس ادراک محیطی افراد مورد بررسی

..... مولفه‌های ارزش‌های محیطی
 ————— مولفه‌های ویژگی‌های کالبدی
 - - - - - مولفه‌های ارزش‌های اجتماعی

۱. چه رابطه‌ای میان رضایت مندی سکونتی و احساس امنیت در بین ساکنان مجتمع‌های مسکونی وجود دارد؟
۲. ضریب همبستگی میان رضایت مندی سکونتی و احساس امنیت در میان ساکنان مجتمع هزار دستگاه نازی آباد چگونه است و چه متغیرهایی در این همبستگی نقش اساسی تری دارند؟
۳. آیا مدل CPTED و عوامل و متغیرهای آن قابل تعمیم در بررسی میزان احساس امنیت در فضاهای مسکونی نازی آباد تهران می‌باشد؟

روش تحقیق

در این پژوهش، از جنبه هستی‌شناختی، واقعیت امری عینی نیست و وابسته به تفسیر پژوهشگران از آن است. هر چند واقعیت مستقل از پژوهشگران است اما به طور اجتماعی ساخته می‌شود. به این ترتیب روش تحقیق از نوع پژوهش‌های کیفی در قالب مطالعه موردی و طرح تحقیق تحلیلی-پیمایشی است. جامعه آماری مدنظر ۲۴۰ خانوار که حداقل ۲ سال سابقه سکونت در مجتمع مسکونی هزار دستگاه داشتند، انتخاب گردید.

مجتمع مسکونی هزار دستگاه تهران، تعیین محدوده مطالعاتی

محل نازی آباد (مدائن)، از محله‌های جنوب شهر تهران، واقع در ناحیه ۲ شهرداری منطقه ۱۶ تهران است (تصویر ۱)، که با خزانه

عامل ساختمان‌ها بیشترین تأثیرپذیری را از متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و کالبدی داشته است. ذبیحی و همکاران (۱۳۹۰)، رابطه بین میزان رضایت از مجتمع‌های مسکونی و تأثیر آنها بر روابط انسانی را مورد بررسی قرار داده‌اند. پژوهش آنان بر اساس این فرضیه تدوین گردیده است که احساس رضایت از محیط می‌تواند سبب تأثیرات مثبت محیط در روند روابطی گردد که در آن، محیط در حال شکل‌گیری و انجام است. نتایج به دست آمده، حاکی از وجود رابطه قوی میان رضایت از مجتمع و تأثیر آن بر روابط افراد بود. همانگونه که در نمودار دو نشان داده شده است، معیارهای رضایت مندی سکونتی، سه مؤلفه عمده عوامل محیطی (روشنایی و تهویه)، ویژگی‌های کالبدی (تسهیلات مجتمع، کیفیت عمومی) و عوامل اجتماعی (روابط همسایگی، مدیریت و نگهداری) را شامل می‌گردد.

در جدول ۱، شاخص‌های احساس امنیت مرتبط است، چهار عامل در نظر گرفته شده که عبارت از کالبدی (فرم فضا، اندازه فضا، آسایش)، کارکردی (نفوذپذیری، نظارت و مراقبت، روشنایی)، اجتماعی-اقتصادی (جنسیت، بعد خانوار، درآمد)، ادراکی-روانی (ایمنی، احساس تعلق به مکان، تجربه) می‌باشد که هر مولفه بطور مختصر توضیح داده شده است.

پرسش‌های تحقیق

بر اساس مشاهدات میدانی و بررسی اولیه ادبیات مرتبط با موضوع، پرسش‌های زیر را می‌توان مطرح نمود:

جدول ۱- شاخص‌های احساس امنیت بر اساس بررسی ادبیات موضوع و رویکرد C.P.T.E.D.

شاخص: احساس امنیت		
مؤلفه	معیار	ویژگی مورد بررسی
کالبدی	فرم فضا	نمایی و خوانایی فرم (شکل، رنگ، نظم و سامانی که منجر به ایجاد وضوح در فرم می‌شود)
	اندازه فضا	دارا بودن مقیاس انسانی، تراکم جمعیتی مناسب (نه ازدحام، نه خلوتی)
	آسایش	آسایش بصری: آلودگی نمادی، دیداری، نور آسایش محیطی: آلودگی محیطی (تمیز بودن فضا، نبود زباله)
عملکردی	نفوذپذیری	قلمرو پذیری (جداکردن فضاهای خصوصی از فضاهای عمومی، کمک به تقویت و روحیه مالکیت در محیط‌های مصنوع)
	نظارت و مراقبت	نظارت عمومی بر معابر و مسیرهای دسترسی (شفاف سازی ورودی و خروجی اماکن و سایت‌های دسترسی شده)، مراقبت از فضاهای جمعی و عمومی مجتمع
	روشنایی	توزیع مناسب روشنی به طور یکنواخت، نورپردازی عمومی مطلوب و کافی بر ورودی‌ها و مسیر دسترسی و فضاهای جمعی و عمومی مجتمع
اجتماعی-اقتصادی	جنسیت	تفاوت‌های اجتماعی میان مردان و زنان، رفتارها و اندیشه‌های اجتماعی و کنش‌هایی که بر اساس فرهنگ هر جامعه تأثیرگذار بر جنسیت
	بعد خانوار	تعداد افراد خانواده، میزان تحصیلات و نیازهای هر فرد
	درآمد	هزینه خرید مسکن، تسهیلات وام مسکن
ادراکی-روانی	ایمنی	عدم تداخل مسیر سواره و پیاده، کنترل عبور و مرور افراد، امکان نظارت بر فضاها
	احساس تعلق به مکان	وابستگی و علاقه به محیط، به یاد ماندن مکان‌ها و میزان ایجاد خاطره مثبت از محیط
	تجربه	تفسیر فضای شهری بر اساس تجربه فرد از فضا، تجربه آزار و اذیت (مالی، لسانی، بصری، جسمی)

هزار خانه که در این کوی ساخته شد، ۱۸۰ دستگاه به سیل زدگان تعلق گرفت و ۴۲۰ خانه به کارمندان دولت و ۴۰۰ خانه نیز به افراد واجد شرایط واگذار شد. به این ترتیب منطقه‌ای در نازی آباد به وجود آمد که اکنون به نام «آپارتمان‌های بانک رهنی» شناخته می‌شود. تمامی این بناها به سرعت و غیراصولی ساخته شدند و پس از چند سال این ساختمان‌ها به گارد شاهی واگذار شد. مجتمع مسکونی هزار دستگاه از شمال به خیابان دباغ‌خانه، از شرق به خیابان یوسف زاده، از غرب به خیابان مرغوب‌کار و از جنوب به پارک و ورزشگاه مرغوب‌کار (استقلال) و به معبر شریانی درجه یک خیابان رجایی دسترسی دارد (تصویر ۲).

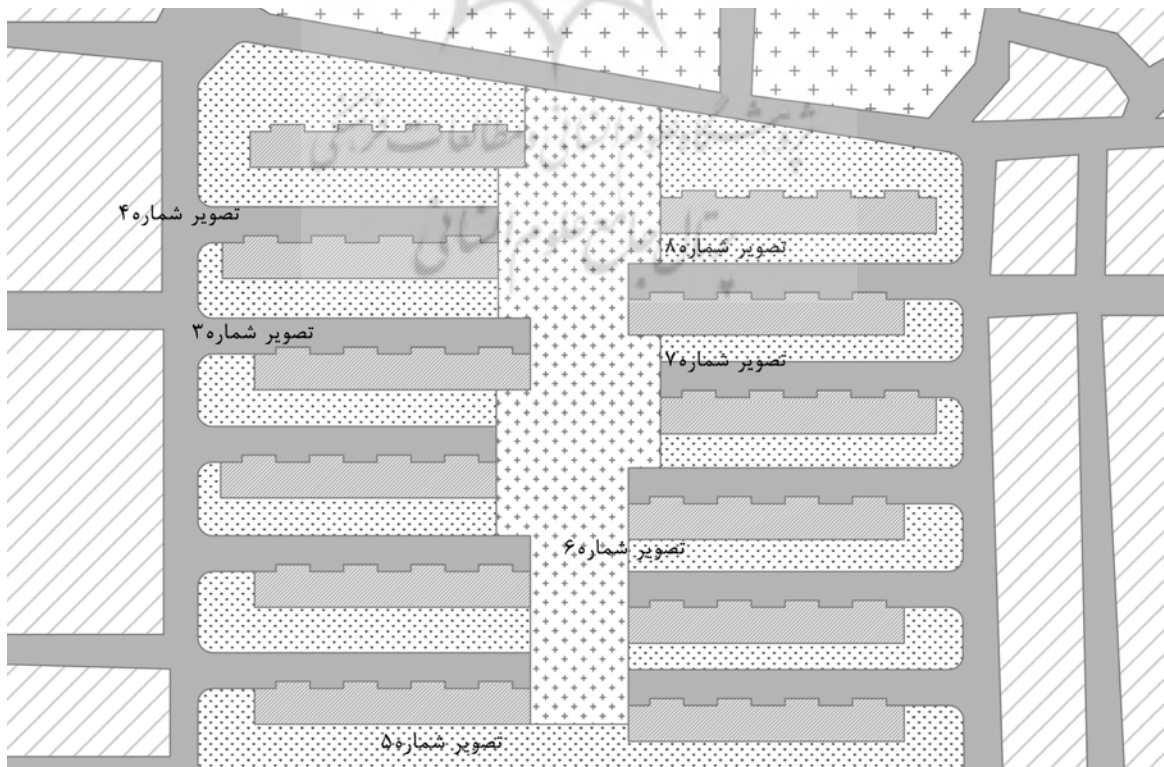

تصویر ۲- موقعیت قرارگیری مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی آباد تهران. ماخذ: (earth.google.com)

ویاچی آباد در مجموع ۱۸ کیلومتر مربع وسعت دارد و بیش از ۶۰۰ هزار نفر در این منطقه پرتراکم سکونت دارند. نزدیک‌ترین محله از محله‌های قدیمی تهران به آن خانی آباد نواست که در جنوب غربی نازی آباد واقع شده است. جنوب نازی آباد شهری، شرق آن به راه آهن تهران - مشهد و غرب آن به پادگان قلعه مرغی محدود است. محله نازی آباد از جنوب به بزرگراه آزادگان، از شمال به بزرگراه بعثت، از شرق به بزرگراه رجایی و از غرب به بزرگراه تندگویان منتهی می‌شود. در حال حاضر نازی آباد خود از سه محله داخلی هزار دستگاه، بازار دوم، ته خط و گلاب دره تشکیل شده است. در دهه ۴۰ شمسی در تهران سیلی جاری شد که بیشترین خسارت را به جنوب تهران وارد کرد. پس از این سیل به دستور دولت وقت اراضی این منطقه برای ساختن واحدهای مسکونی برای آسیب دیدگان مورد استفاده قرار گرفت. این واحدها به تعداد ۱۰۰۰ دستگاه توسط بانک رهنی ساخته شد. از

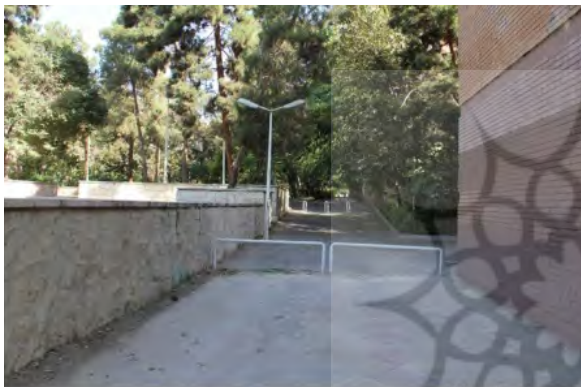
تصویر ۱- نقشه منطقه ۱۶ تهران. ماخذ: (earth.google.com)

نمودار ۲- طرح شماتیک سایت پلان مجتمع مسکونی هزار دستگاه براساس مشاهدات میدانی.

احداث بالابر در این مجتمع‌ها بوده است.
براساس مشاهدات اولیه از محیط در قالب تصاویر ۳ تا ۸،
نشان‌دهنده عدم وجود امنیت در نقاط نام برده است.

در طول سال‌های گذشته همواره یکی از موضوعات مطرح شده
از سوی شهروندان ساکن در مجتمع‌های مسکونی هزار دستگانه،
تغییرات داخلی ساختمان، مرمت نماهای خارجی بلوک‌ها و

- تصویر ۳- پارک وسایل نقلیه در خیابان مشرف به واحدهای مسکونی و عدم رعایت قلمرو در واحد مسکونی.
تصویر ۴- قرارگیری نامناسب پارکینگ ماشین‌ها در فضاهای کم‌تردد و بسترسازی مناسب برای ایجاد جرم.
تصویر ۵- عدم تنوع فعالیت‌ها و در نتیجه فقدان حضور فعال مردم در ساعات مختلف روز در خیابان.
تصویر ۶- عدم وجود کاربری‌های متنوع در محیط.
تصویر ۷- وجود فضاهای تهی متعدد.
تصویر ۸- ناخوانایی مسیر دسترسی پیاده و نفوذپذیری به بلوک‌های مجتمع.

جدول ۲- تحلیل وضعیت (فرصت و تهدید، قوت و ضعف منطقه).

<p>پتانسیل تغییر کاربری گسترده در اراضی منطقه. پتانسیل تغییر کاربری و ارتقای سطح سازمان‌یافتگی در حواشی ایستگاه‌های مترو. پتانسیل تغییرات گسترده بنیادی در بافت‌های فرسوده واجد شرایط بازسازی. وجود پتانسیل استفاده از اراضی درشت دانه بافت فرسوده برای جبران نیازهای خدماتی بافت مسکونی.</p>	<p>نقاط قوت</p>
---	------------------------

ادامه جدول ۲.

	<p>وجود پهنه‌های منفصل و پراکنده در محاصره انبوه انبارها و کارخانجات فرسوده. نسبت بالای سطوح دارای عملکرد انبارداری و حمل و نقل در منطقه. بافت مسکونی ریزدانه، متراکم و نفوذناپذیر. استقرار فعالیت‌های ناسازگار در حاشیه معابر اصلی. بالا بودن تراکم خانواده در واحد مسکونی. گسترش بی‌رویه فضای مسکونی از طریق تبدیل انبارها و صنایع به کاربری مسکونی با تراکم‌های ساختمانی و جمعیتی چندین برابر وضعیت موجود. پایین بودن توان اقتصادی ساکنان و بالا بودن بار تکفل در منطقه. فقدان سلسله مراتب مناسب و ظرفیت پایین معابر.</p>
	<p>عزم مدیریت شهری در مداخله بافت‌های فرسوده در قالب طرح‌های نوسازی و بازسازی. وجود طرح توسعه خطوط مترو.</p>
	<p>شتاب‌گیری روند جایگزینی واحدهای انباری و قالیشویی‌ها با کاربری مسکونی. تقویت نقش باراندازی منطقه به واسطه توسعه کالبدی و فعالیتی بازار و نزدیکی منطقه به آن. تداوم روند نوسازی بافت‌های فرسوده در قالب بازسازی قطعات ریزدانه با تراکم ساختمانی و جمعیتی مضاعف.</p>
	<p>حضور دیرینه فعالیت‌های صنعتی عمدتاً مزاحم و روند جایگزینی آنها با بخش‌های سکونتی. حضور دیرینه انبارها و بنگاه‌های باربری و نقش آنها به عنوان بارانداز. توان پایین اقتصادی ساکنان. بافت فرسوده، ریزدانه، متراکم و نفوذناپذیر منطقه.</p>

ماخذ: (برگرفته با تلخیص از طرح تفصیلی منطقه ۱۶ تهران شرکت مهندسان مشاور نقش محیط، ۱۳۸۵)

جدول ۲، در جهت سنجش موقعیتی محله سکونتی با تلخیص از طرح تفصیلی منطقه ۱۶ تهران، به ارائه مولفه‌هایی پرداخته است که می‌تواند در امنیت و یا ناامنی در محیط مسکونی موثر واقع گردد. همانگونه که از جدول فوق برمی‌آید مهم‌ترین عامل در کاهش امنیت، عدم سازگاری کاربری‌ها و مطلوبیت درجداره پیرامونی محیط مسکونی است.

دوم (رضایت‌مندی سکونتی)، سه مؤلفه عمده عوامل محیطی، ویژگی‌های کالبدی و عوامل اجتماعی را شامل می‌گردد. اعتبار پرسشنامه طراحی شده با استفاده از اعتبار محتوا و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد و مورد تأیید قرار گرفت. پایایی احساس امنیت برای عامل کالبدی ۰/۸۳، برای کارکردی ۰/۸۶، برای اجتماعی - اقتصادی ۰/۸۵، برای ادراکی - روانی ۰/۷۶ به دست آمد. پایایی رضایت‌مندی سکونتی نیز با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰ مورد تأیید قرار گرفت.

جامعه آماری مدنظر ۲۴۰ خانوار که حداقل ۲ سال سابقه سکونت در مجتمع مسکونی هزاردستگاه داشتند، به روش مبتنی برهدف انتخاب شدند و فرد پاسخگو واحد تحلیل است. جامعه آماری ساکنان مجتمع مسکونی هزاردستگاه بودند. برای تعیین حجم نمونه، با توجه به این که تعداد کل جامعه آماری در دسترس، از فرمول کوکران استفاده شد، سطح اطمینان ۹۵ درصد برگزیده شد؛ یعنی ۵ درصد خطا مورد پذیرش قرار گرفت. ^{۱۹} گروه نمونه به طور تصادفی از بین رهگذران بین ساعت‌های ۷ الی ۱۰، ۱۴ الی ۱۶ و ۲۲ تا ۲۴ برگزیده شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، مراجعه به منابع مکتوب و مطالعات کتابخانه‌ای و نیز داده‌های میدانی است که با تنظیم و توزیع پرسشنامه در محدوده تحقیق انجام گرفته است. از مطالعات انجام شده بر اساس شاخص‌ها، پرسشنامه دارای دو بخش احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی طراحی شده است. که در بخش اول (احساس امنیت)، چهارعامل در نظر گرفته شده که بر اساس رویکرد CPTED طراحی شده است. چهار عامل عبارت است از کالبدی، کارکردی، اجتماعی - اقتصادی، ادراکی - روانی که در قالب شش عبارت کالبدی، پنج عبارت کارکردی، هفت عبارت اجتماعی - اقتصادی و پنج عبارت ادراکی - روانی است و بر مبنای مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است. در بخش

روش جمع‌آوری و تحلیل یافته‌ها

یافته‌های تحقیق و تحلیل آنها

رویکرد CPTED در کشورهای مختلف جهان اجرا شده و اعتبار آن مورد تأیید متخصصان قرار گرفته است. در این پژوهش نیز به طور مستقل و پیش از جمع‌آوری داده‌ها، اعتبار و پایایی آن به دست آمد. جهت تعیین پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد. پایایی ابزار برای عامل کالبدی ۰/۸۳، برای کارکردی ۰/۸۶، برای اجتماعی - اقتصادی ۰/۸۵ و برای ادراکی - روانی ۰/۷۶ به دست آمد. جهت اندازه‌گیری متغیر رضایت‌مندی سکونتی که شامل سه مؤلفه عمده: ارزش‌های محیطی، ویژگی‌های کالبدی و ارزش‌های اجتماعی است، هر کدام از این مؤلفه‌ها بین ۰ تا ۹ و نمره کل آنها بین ۰ تا ۵۴ است. این مؤلفه‌ها برشش بخش شامل: تسهیلات مجتمع، کیفیت عمومی، روشنایی و تهویه، دید و منظر، روابط همسایگی و مدیریت و نگه‌داری (امنیت) است. نمره رضایت‌مندی سکونتی براساس نمرات به سه دسته کم: ۱۸-۵، متوسط: ۳۶-۱۹ و بالا: ۵۴-۳۶ تقسیم‌بندی شده است. براین اساس، در نمره رضایت‌مندی سکونتی که می‌تواند بین ۰ تا ۵۴ باشد، برای بررسی میزان احساس امنیت از پرسشنامه چهار عاملی که بر اساس رویکرد CPTED استفاده شد. نمره کل

جامعه آماری مدنظر ۲۴۰ خانوار که حداقل ۲ سال سابقه سکونت در مجتمع مسکونی هزاردستگاه داشتند، به روش مبتنی برهدف انتخاب شدند و فرد پاسخگو واحد تحلیل است. جامعه آماری ساکنان مجتمع مسکونی هزاردستگاه بودند. برای تعیین حجم نمونه، با توجه به این که تعداد کل جامعه آماری در دسترس، از فرمول کوکران استفاده شد، سطح اطمینان ۹۵ درصد برگزیده شد؛ یعنی ۵ درصد خطا مورد پذیرش قرار گرفت. ^{۱۹} گروه نمونه به طور تصادفی از بین رهگذران بین ساعت‌های ۷ الی ۱۰، ۱۴ الی ۱۶ و ۲۲ تا ۲۴ برگزیده شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، مراجعه به منابع مکتوب و مطالعات کتابخانه‌ای و نیز داده‌های میدانی است که با تنظیم و توزیع پرسشنامه در محدوده تحقیق انجام گرفته است. از مطالعات انجام شده بر اساس شاخص‌ها، پرسشنامه دارای دو بخش احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی طراحی شده است. که در بخش اول (احساس امنیت)، چهارعامل در نظر گرفته شده که بر اساس رویکرد CPTED طراحی شده است. چهار عامل عبارت است از کالبدی، کارکردی، اجتماعی - اقتصادی، ادراکی - روانی که در قالب شش عبارت کالبدی، پنج عبارت کارکردی، هفت عبارت اجتماعی - اقتصادی و پنج عبارت ادراکی - روانی است و بر مبنای مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است. در بخش

دیپلم و ۹/۷ درصد کارشناس و سایرین زیردیپلم بودند. ۹۲/۶ درصد خانه‌دار و ۷/۴ درصد شاغل، ۴۳/۶ درصد وضعیت اقتصادی مطلوب و فقط ۳/۶ درصد وضعیت اقتصادی بد داشتند. ۷۴/۱ درصد خانه‌دار و بقیه مستاجر، ۹۷ درصد از افراد شرکت‌کننده تهرانی و سایر افراد از دیگر شهرها بودند. میانگین نمره کل احساس امنیت خانوارهای ساکن در مجتمع برابر با ۸۱ با انحراف معیار ۲۰/۲۴ به دست آمد. کمترین نمره برابر با ۳۳ و بیشترین نمره برابر با ۱۲۵ بود. براین اساس مشخص شد که احساس امنیت خانوارهای ساکن در مجتمع مسکونی هزار دستگاه در حد متوسط است (جدول ۳).

همان‌طور که در جدول ۴ دیده می‌شود، میانگین کل رضایت‌مندی سکونتی در خانوارهای ساکن در مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی‌آباد تهران (۳/۲) ۱۲/۳۹ با حداقل ۶/۴۵ و حداکثر ۲۲/۲۲ است. نمره کل رضایت‌مندی سکونتی خانوارهای ساکن در دسته پایین قرار می‌گیرد. در ارتباط با شش بخش مربوط به رضایت‌مندی سکونتی، بخش روشنایی و تهویه ۱/۶۹، دید و منظر ۲/۰۴، تسهیلات مجتمع ۲/۴۵، کیفیت عمومی ۳/۱۵، روابط همسایگی ۱/۶۵ و مدیریت و نگهداری ۱/۳۹ به دست آمد. همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، میزان همبستگی بین احساس امنیت و عوامل محیطی در ساکنان با و بدون رضایت‌مندی در هر متغیر روشنایی و تهویه (p=0/0001 و r=.67)، دید و منظر (p=0/0001 و r=.67) و مدیریت و نگهداری (p=0/0001 و r=.67) به دست آمد.

خصوصیات	حداقل	حداکثر	نمره میانگین (انحراف معیار)
شاخص رضایت‌مندی سکونتی	۶/۴۵	۲۲/۲۲	۱۲/۳۹ (۳/۲)
کل عوامل محیطی روشنایی و تهویه دید و منظر	۱/۰۲ ۰/۰۰ ۰/۰۶	۷/۹۷ ۴/۳۳ ۴/۳	۳/۷۴ (۱/۴۹) ۱/۶۹ (۰/۹۶) ۲/۰۴ (۰/۷)
کل ویژگی‌های کالبدی تسهیلات مجتمع کیفیت عمومی	۲/۰۳ ۰/۶۹ ۰/۰۰	۸/۹۵ ۴/۱۵ ۵/۰۰	۵/۶ (۱/۴) ۲/۴۵ (۰/۶۳) ۳/۱۵ (۱/۰۹)
کل عوامل اجتماعی روابط همسایگی مدیریت و نگهداری (امنیت)	۰/۱۳ ۰/۱۳ ۰/۰۰	۶/۲۲ ۳/۰۰ ۳/۲۲	۳/۰۴ (۱/۳۵) ۱/۶۵ (۰/۷۱) ۱/۳۹ (۰/۷۶)

احساس امنیت می‌تواند از ۲۰ (پایین‌ترین نمره) تا ۱۴۰ (بالاترین نمره) تغییر نماید. نمره خانوارهای ساکن در مجتمع، بر اساس طیف زیردسته‌بندی گردید:

۶۰-۲۰ احساس امنیت پایین، ۱۰۰-۶۱ احساس امنیت متوسط، ۱۴۰-۱۰۱ احساس امنیت بالا

جهت تفسیر نتایج مؤلفه‌های رضایت‌مندی سکونتی از حداقل ۰ تا حداکثر ۹ به این ترتیب تقسیم بندی شد: ۰-۱ خیلی پایین، ۱-۳ پایین، ۳-۵ متوسط، ۵-۷ بالا، ۷-۹ خیلی بالا. در این پژوهش اعتبار و پایایی ابزار مورد بررسی قرار گرفت. اعتبار ابزار با استفاده از اعتبار محتوا تأیید شد و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ برابر با $\alpha = 0/90$ به دست آمد و تأیید گردید. از ۲۷۲ نمونه تحت بررسی، ۲۴۰ نمونه پرسشنامه را به طور کامل توسط ساکنین تکمیل گردید و تحلیل بر اساس ۲۴۰ پاسخ صورت گرفت.

یافته‌های پژوهش بر اساس شاخص‌ها

در این پژوهش، با استفاده از رویکرد CPTED، احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی در مجتمع مسکونی هزار دستگاه مورد بررسی قرار گرفت. اعتبار پرسشنامه طراحی شده با استفاده از اعتبار محتوا و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد و مورد تأیید قرار گرفت. پایایی احساس امنیت برای عامل کالبدی ۰/۸۳، برای کارکردی ۰/۸۶، برای اجتماعی-اقتصادی ۰/۸۵ و برای ادراکی-روانی ۰/۷۶ به دست آمد. پایایی رضایت‌مندی سکونتی نیز با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰ مورد تأیید قرار گرفت. در ارتباط با عامل اجتماعی-اقتصادی، پرکنندگان پرسشنامه که از نظر جنسیت اکثراً زن بودند (۹۱/۳ درصد)، ۸۴/۱ درصد

جدول ۳- میانگین احساس امنیت و عامل‌های مرتبط.

متغیر	حداکثر	حداقل	میانگین \pm انحراف
کالبدی	۲۸	۴	۱۹/۷۲ \pm ۵/۶۷
کارکردی	۳۹	۶	۱۹/۱ \pm ۷/۵۶
اجتماعی-اقتصادی	۳۵	۵	۲۱/۴۴ \pm ۷/۰۱
ادراکی-روانی	۳۵	۷	۲۰/۸۳ \pm ۶/۳۴
کل	۱۲۵	۳۳	۸۱ \pm ۲۰/۲۴

جدول ۵- میانگین و انحراف معیار احساس امنیت از ارزش‌های محیطی در ساکنان با و بدون رضایت‌مندی.

جنسیت	رضایت‌مندی سکونتی	روشنایی و تهویه		دید و منظر		کل	
		PV	میانگین \pm انحراف	PV	میانگین \pm انحراف	PV	میانگین \pm انحراف
مونث (۱۰۴ نفر)	ندارد		۹/۸۶ \pm ۱/۲۳		۱۰/۵۲ \pm ۰/۹۱		۱۰/۲۱ \pm ۰/۸۱
	دارد	۰/۰۰۱	۱۰/۵۲ \pm ۰/۷۵	۰/۰۰۱	۱۰/۷۸ \pm ۰/۴۸	۰/۰۰۱	۱۰/۶۴ \pm ۰/۳۷
مذکر (۳۶ نفر)	ندارد		۹/۷۹ \pm ۱/۰۴		۱۰/۶۱ \pm ۰/۷۲		۱۰/۱۰ \pm ۰/۹۵
	دارد	۰/۰۰۱	۱۰/۵۲ \pm ۰/۷۸	۰/۰۰۱	۱۰/۸۴ \pm ۰/۴۱	۰/۰۰۱	۱۰/۶۳ \pm ۰/۵۵
کل (۱۴۰ نفر)	ندارد		۹/۸۲ \pm ۱/۲۷		۱۰/۵۶ \pm ۰/۸۶		۱۰/۱۵ \pm ۰/۸۴
	دارد	۰/۰۰۱	۱۰/۵۲ \pm ۰/۷۶	۰/۰۰۱	۱۰/۸۰ \pm ۰/۴۶	۰/۰۰۱	۱۰/۶۴ \pm ۰/۴۲

($p < 0/001$) و ویژگی‌های کالبدی ($p = 0/002$) است. همبستگی مثبت و معناداری بین ویژگی‌های کالبدی و احساس امنیت ($p = 0/038$) و عامل اجتماعی - اقتصادی ($p = 0/038$) وجود دارد. هم‌چنین نمره ویژگی‌های کالبدی همبستگی مستقیم و معناداری با نمره عوامل اجتماعی ($p = 0/002$) دارد. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون، همبستگی مثبت و معناداری بین نمره عوامل اجتماعی با عامل کالبدی ($p < 0/001$) و ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی ($p = 0/001$)، ویژگی‌های ادراکی - روانی ($p < 0/001$) و نمره کل احساس امنیت ($p < 0/001$) نشان داد.

بحث و تبیین راه‌کارها

نمودار ۴، نشان‌دهنده رابطه مولفه‌های مؤثر در احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی است. همانگونه که از بررسی و تحلیل‌ها بدست آمد، همبستگی مثبت و معناداری بین احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی وجود دارد. در سطح متغیرهای مداخله‌گر در این همبستگی، رابطه دوسویه عوامل محیطی با ویژگی‌های کالبدی، عوامل محیطی با ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی، عوامل اجتماعی با ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی، ادراکی - روانی قابل مشاهده است. نزدیک‌ترین و قوی‌ترین رابطه مربوط به عوامل اجتماعی و ویژگی‌های اجتماعی اقتصادی می‌باشد. نمودار ۵، نشان‌دهنده مراتب همبستگی مولفه‌های مؤثر در احساس امنیت و میزان رابطه همبستگی آن با عوامل محیطی با متغیر روشنایی و تهویه، دید و منظر است. پژوهش نشان‌دهنده رابطه مثبت و معناداری بین احساس امنیت و متغیرهای محیطی است. همچنین میزان همبستگی بین احساس امنیت و عوامل اجتماعی و دو متغیر روابط همسایگی و مدیریت و

($r = .38$ و $p = 0/0001$) و همبستگی کل ($r = .64$ و $p = 0/0001$) رابطه مثبت و معناداری را نشان داد. میانگین نمرات احساس امنیت، مونث و مذکر از همبستگی در ساکنانی که رضایت‌مندی سکونتی دارند، بیشتر از افرادی است که رضایت‌مندی سکونتی ندارند. بین میانگین نمرات احساس امنیت از همبستگی در ساکنان با و بدون رضایت‌مندی نیز تفاوت معنی‌داری ($p < 0/001$) را نشان داد. علاوه بر این ساکنان بیشترین همبستگی، نداشتن رضایت‌مندی را با مؤلفه دید و منظر درک کرده‌اند.

همانطور که در (جدول ۶) مشاهده می‌شود، میزان همبستگی بین احساس امنیت و ارزش‌های اجتماعی در ساکنان بدون رضایت‌مندی در دو متغیر روابط همسایگی ($r = 0/0001$ و $p = 0/27$) و مدیریت و نگهداری ($r = 0/85$ و $p = 0/0001$)، به ترتیب رابطه مثبت و معنادار و رابطه منفی (معکوس) و معنی‌دار وجود داشت. میانگین نمرات احساس امنیت از همبستگی با ارزش‌های اجتماعی در ساکنان بدون رضایت‌مندی کمتر از ساکنان با رضایت‌مندی و بین میانگین نمرات احساس امنیت از ارزش‌های اجتماعی در ساکنان با و بدون رضایت‌مندی نیز تفاوت معنی‌داری مشاهده شد ($p < 0/001$).

همانطور که در (جدول ۷) مشاهده می‌شود، تحلیل آماری به عمل آمده به وسیله همبستگی پیرسون نشان داد که همبستگی مثبت و معناداری بین احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی وجود دارد. به علاوه نتایج نشان داد که بین عوامل محیطی با عامل کالبدی از شاخص احساس امنیت ($p < 0/001$)، عامل اجتماعی - اقتصادی ($p = 0/002$)، عامل ادراکی - روانی ($p < 0/001$) و نمره کلی احساس امنیت ($0/002$) همبستگی معناداری وجود دارد. به علاوه نتایج، نشان‌دهنده همبستگی مستقیم و معناداری بین عوامل اجتماعی

جدول ۶- میانگین و انحراف معیار احساس امنیت از عوامل اجتماعی در ساکنان با و بدون رضایت‌مندی.

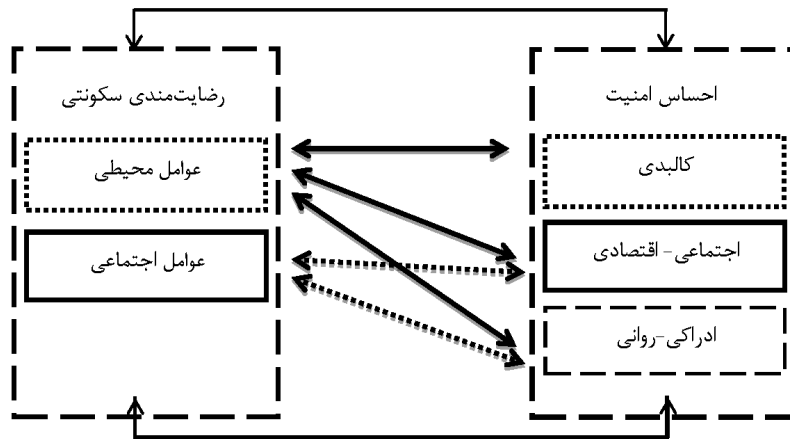
جنسیت	رضایت‌مندی سکونتی	مدیریت و نگهداری		روابط همسایگی		کل	
		میانگین ± انحراف	PV	میانگین ± انحراف	PV	میانگین ± انحراف	PV
مونث (۱۰۴ نفر)	ندارد	۱/۹۸ ± ۰/۹	۰/۰۰۱	۱/۲۴ ± ۰/۸۳	۰/۰۰۱	۱/۴۶ ± ۰/۶۴	۰/۰۰۱
	دارد	۱/۳ ± ۰/۷۳		۰/۹۸ ± ۱/۰۰		۰/۹۷ ± ۰/۵۴	
مذکر (۳۶ نفر)	ندارد	۲/۰۳ ± ۱/۱۹	۰/۰۰۱	۱/۰۶ ± ۱/۱۷	۰/۰۰۱	۱/۵ ± ۰/۸۳	۰/۰۰۱
	دارد	۱/۱۶ ± ۱/۰۰		۰/۹۱ ± ۱/۰۰		۰/۹۸ ± ۰/۶۲	
کل (۱۴۰ نفر)	ندارد	۱/۹۹ ± ۰/۹۷	۰/۰۰۱	۱/۲ ± ۰/۹۲	۰/۰۰۱	۱/۴۷ ± ۰/۶۹	۰/۰۰۱
	دارد	۱/۲۶ ± ۰/۸		۰/۹۶ ± ۱/۰۰		۰/۹۸ ± ۰/۵۶	

جدول ۷- همبستگی بین شاخص احساس امنیت و رضایت‌مندی سکونتی در خانوارهای مورد مطالعه.

رضایت‌مندی سکونتی	احساس امنیت					
	کالبدی	کارکردی	اجتماعی - اقتصادی	ادراکی - روانی	نمره کل احساس امنیت	ارزش‌های اجتماعی
ارزش‌های محیطی	$R = -0/328$ $p < 0/001$	$R = -0/006$ $p = 0/928$	$R = -0/164$ $p = 0/020$	$R = -0/477$ $p < 0/001$	$R = -0/223$ $p = 0/002$	$R = -0/499$ $p < 0/001$
ویژگی‌های کالبدی	$R = -0/100$ $p = 0/159$	$R = -0/031$ $p = 0/659$	$R = -0/147$ $p = 0/038$	$R = -0/057$ $p = 0/422$	$R = -0/146$ $p = 0/028$	$R = -0/216$ $p = 0/002$
ارزش‌های اجتماعی	$R = -0/568$ $p < 0/001$	$R = -0/030$ $p = 0/676$	$R = -0/222$ $p = 0/001$	$R = -0/749$ $p < 0/001$	$R = -0/319$ $p < 0/001$	

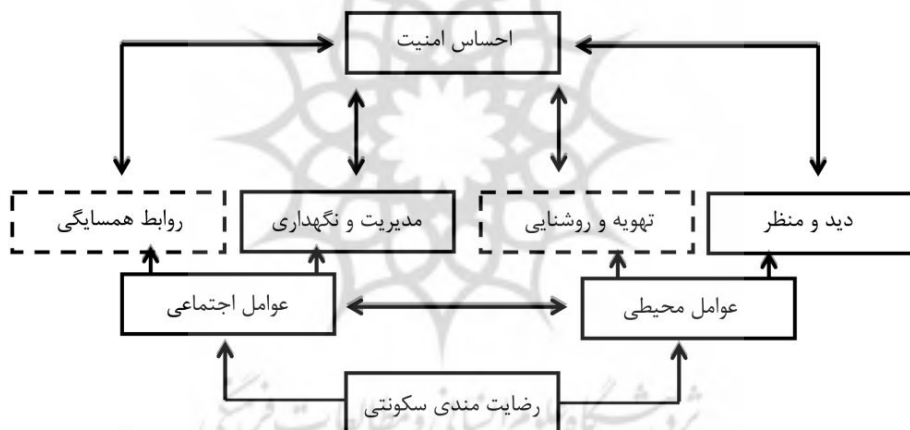
محیط مسکونی، حفظ و نگهداری و دید و منظر و کیفیت روابط اجتماعی بین همسایگان، که از متغیرهای اصلی در افزایش سطح احساس امنیت می باشد، با میزان رضایت ساکنین از محیط مسکونی را می توان تشخیص داد.

نگهداری، حاکی از رابطه مثبت و معنی دار بین آنها است. در این میان متغیر دید و منظر و مدیریت و نگهداری دارای بیشترین تأثیر در احساس امنیت در مجتمع مسکونی نازی آباد بشمار می رود. از این رو، رابطه مستقیمی بین افزایش سطح روشنایی

— با ارزش بیشتر
- - - با ارزش کمتر

نمودار ۴- رابطه مولفه های موثر در احساس امنیت و رضایت مندی سکونتی.

— با ارزش بیشتر
- - - با ارزش کمتر

نمودار ۵- مراتب همبستگی مولفه های موثر در احساس امنیت.

نتیجه

امنیت و عوامل و روابط اجتماعی است. لذا روابط و انسجام اجتماعی می تواند عاملی موثر در ایجاد و احساس امنیت و پایداری آن محسوب گردد. از این رو به مرتبه اولی ساکنینی که رضایت مندی سکونتی بالاتری دارند، نسبت به ساکنینی که دارای رضایت مندی پایین تری هستند، از احساس امنیت بیشتری برخوردار هستند. از آنجایی که عوامل کالبدی و محیطی در محله نازی آباد همبستگی مثبتی را با عوامل و پیوندهای اجتماعی نشان می دهد، ساماندهی و طراحی کالبدی بر اساس معیارها و اصول CPTED می تواند عاملی موثر در افزایش میزان پیوندهای اجتماعی شده و امنیت در محیط های مسکونی باشد. در مجموع می توان نتیجه گرفت که رضایت مندی سکونتی و احساس امنیت، رابطه ای دوسویه داشته که از مهم ترین مولفه های

همانگونه که در پژوهش حاضر در جهت آزمون میزان همبستگی بین احساس امنیت با رضایت مندی سکونتی حاصل شد، مدل CPTED و متغیرهای مورد نظر در این مدل می تواند در بسترهای اجتماعی و کالبدی متفاوت از مقصد اولیه خود چون مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی آباد کارایی مناسب را از خود نشان دهد. از این رو مدل مذکور را می توان بعنوان نظریه و چارچوبی مطمئن در بررسی و تحلیل علل و ارائه متغیرهای دخیل در ایجاد امنیت محیطی مورد توجه قرار داد. بر این اساس و بر اساس کاربست نظری CPTED، یافته های پژوهش حاکی از وجود رابطه ای مثبت و معنادار بین احساس امنیت و رضایت مندی ساکنین در مجتمع مسکونی هزار دستگاه نازی آباد تهران است. یافته های پژوهش نشان دهنده وجود رابطه مستقیم بین احساس

رویکرد CPTED قادر خواهند بود تا جهت کاهش میزان جرم خیزی فضا و افزایش احساس امنیت و در نهایت افزایش میزان رضایت مندی در ساکنین مجموعه‌های همسایگی، گام‌های موثری بردارند.

موثر در این رابطه، عوامل اجتماعی در کنار مولفه‌های کالبدی، ادراکی و روانشناختی است. براساس یافته‌های پژوهش، به نظر می‌رسد برنامه‌ریزان و طراحان محیط‌های مسکونی با اتکا بر روش و

پی‌نوشت‌ها

لنگ، جان (۱۳۸۸)، آفرینش نظریه‌های معماری، ترجمه علیرضا عینی‌فر، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.
مطلبی، قاسم (۱۳۸۰)، روانشناسی محیطی، دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۰، صص ۵۲-۶۷.
نیومن، اسکار (۱۳۸۷)، خلق فضاهای قابل دفاع، ترجمه فائزه رواقی و کاوه صابر، انتشارات طحان، تهران.

Atlas, R, I (2008), 21st Century Security and CPTED: *Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention*, By Taylor and Francis Group, LLC.

Amerigo, M. & Aragones, J (1997), A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction, *Journal of Environmental Psychology*, Volume 17, Issue 1, pp. 47-57.

Bonaiuto, M; Fornara, F & Bonnes, M (2006), Perceived Residential Environment Quality In middle - And low - Extension Italian Cities, *Revue Européenne de Psychologie Appliquée, European Review of Applied Psychology*, 56, pp. 23-34.

Cozens, P. M; Saville, G & Hillier, D (2005), Crime prevention through environmental design (CPTED): A Review and Modern Bibliography, *Property Management*, pp. 328-344.

Cleveland, G & Saville, G (2003, June), Introduction to 2nd Generation CPTED - Part 2, *CPTED perspective: The International CPTED Association Newsletter*, pp. 4-6.

Canter, David V (1977), *The Psychology of place*, Architectural Press, London.

Galster, G. C and Hesser, G. W (1981), "Residential Satisfaction Composition and Contextual Correlates", *Environment and Behavior*, 13 (6), pp. 735-758.

Liu, A.M.M (1999), Residential satisfaction in housing estates: a Hong Kong perspective, *Automation in Construction*, Volume 8, Issue 4, pp. 511-524.

Lansing, J. B & R.W. Marans (1969), Evaluation of Neighborhood Quality, *AIP Journal*, 11, pp. 195-199.

MetLife Foundation (2008, 08 18), www.policefuturists.org. Retrieved April 27, 2011, from Police Futurists International: www.policefuturists.org/pdf/LISC_SafeGrowth_final.pdf.

Michelson, W (1966), an Empirical Analysis of Urban Environmental Preferences, *Journal of the Amer. Institute of Planners*, 31, pp. 355-360.

Mohit, M. A (2010), Assessment of Residential Satisfaction in Newly Designed Public Low-Cost Housing in Kuala Lumpur, *Habitat International*, 34, pp. 18-27.

Newman, O (1972), *Defensible Space*, Macmillan, New York.

Robinson, M. B (1996), the Theoretical Development of CPTED: 25 Years of Responses to C. Ray Jeffery. In W. S. Laufer, & F. Adler (Eds.), *The Criminology of Criminal Law: Advances in Criminological Theory*, New Brunswick: Transaction Publishers, pp. 427-462

Rush, M (1992), Politics and Society, An Introduction to Political Society (harvester whets sheaf), *AIP Journal*, pp. 868-885

1 Abraham Maslow (1908-1970).

2 Crime Prevention through Environmental Design .

3 Jane Jacobs (1916-2006).

4 C. Ray Jeffery.

5 Crime Prevention through Environmental Design.

6 Oscar Newman (1935-2004) .

7 Newman, O. (1972) *Defensible Space: People and Design in the Violent City*.

8 Territoriality.

9 Surveillance.

10 Building Image.

11 James Q. Wilson and George L. Kelling.

12 Broken Windows.

13 International CPTED Association (ICA).

14 Gregory Saville.

15 The Florida CPTED Network; Design Out Crime Association in the UK; Ontario CPTED Association; the European Design Out Crime Association; CPTED Latin America based in Chile.

16 Gregory Saville & Gerry Cleveland.

17 Aragones.

18 Amerigo.

۱۹ فرمول کوکران $n = (N \times t^2 \times p \times q) \div (N \times d^2 + t^2 \times p \times q)$ در فرمول کوکران معمولاً حداکثر اشتباه مجاز (d) معادل ۰/۰۵، ضریب اطمینان ۰/۹۵، $t = 1/96$ و مقادیر p و q نیز هر کدام معادل ۰/۵ و حجم جامعه N در نظر گرفته می‌شود. مقدار P برابر با ۰/۵ در نظر گرفته می‌شود. زیرا اگر $P = ۰/۵$ باشد، n حداکثر مقدار ممکن خود را پیدا می‌کند و این امر سبب می‌شود که نمونه به حد کافی بزرگ باشد (سرمد و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین از میان حدود ۲۴۰ نفر به عنوان جامعه نمونه پرسشنامه تهیه گردید.

فهرست منابع

جیکوبز، جین (۱۳۸۶)، مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، ترجمه حمیدرضا پارسى و آ. افلاطونى، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

حشمتی، محمد (۱۳۸۴)، تأثیر طراحی شهری در پیشگیری و کاهش جرائم و ناهنجاری‌ها، مجله صفا، شماره ۴۱، صص ۸۶-۹۲.

حاجی‌نژاد، علی؛ رفیعیان، مجتبی و زمانی، حسین (۱۳۸۹)، بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایت مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی (مطالعه موردی: مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز)، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۷، صص ۶۳-۸۲.

ذبیحی، حسین؛ فرح و رهبری منش، کمال (۱۳۹۰)، رابطه بین میزان رضایت از مجتمع‌های مسکونی و تأثیر مجتمع‌های مسکونی بر روابط انسان (مطالعه موردی چند مجتمع مسکونی در تهران)، مجله هویت شهر، سال پنجم، شماره ۸، صص ۱۰۳-۱۱۸.

رفیعیان، مجتبی؛ عسگری، علی و عسگری زاده، زهرا (۱۳۸۸)، سنجش میزان رضایت مندی ساکنان محله نواب، مجله پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۶۷، صص ۶۸-۵۳.